

II. Prvi del Cenkičevega govora je naš poročevalec posnel skoraj doslovno po »Napredku«, kjer je priobčen ves govor. Zavoljo primanjkljaja prostora in pa ker ni iz tehniških razlogov možno, da bi »Učit. T.« prinesel vse k razumevanju potrebne grafikone in razkaze, naj podamo iz drugega dela le glavne misli.

a) V šole s poldnevni poukom ne moremo uvesti nerazdeljenega pouka. Če bi to storili, bi imeli poedini letniki šole vsak drugi dan šolo — a to bi ne bilo dobro za napredek. Take šole imajo že sedaj slab uspeh, ki bi pa potem bil še slabši. Sicer pa na šolah s poldnevni poukom odpade moj glavni razlog, in ta je proces prebavljanja.

b) V nižji ljudski šoli, kjer ni poldnevnega pouka, bi lahko uvedli nerazdeljen čas poučevanja. Ako bi uporabili tudi četrtek za šolo, bi odpadlo na poučevanje $3\frac{1}{2} - 4\frac{1}{2}$ ure na dan. Sedaj pa nastane vprašanje, ali ni štiriurni, ali recimo tudi peturni pouk prenaporen? Protivniki mislijo, da je tu naša Ahilova peta.

Na podlagi obširno razmotrivanj poizkusov Rusa Teljatnika, Nemca dr. Laserja, Američana Chadwika, dr. Burgersteina, Italijana Mosso, (Mossov ergograf) i. t. d. (Glej »Napredak«, let. 1. št. št. 34., 35!) je prišel govornik do zaključka, naj bi se uvedel na nižjih ljudskih šolah nerazdeljen čas pouka.

Šola bi trajala skupaj z odmori od 8. do 1. ure. Poleti lahko tudi od 7. do 12. ure. Odmori bi bili vsake pol ure po 5 do 30 minut.

c) Na višjih ljudskih šolah je to reformo težje izvesti. Šola bi morala biti vsak dan (razen nedelj) od 8.—1. ure. Edinica pouka bi znašala $\frac{3}{4}$ ure, odmor pa po 15 minut. Telo vadbo bi učili popoldan.

Končno pripozna govornik, da ni nerazdeljni čas poučevanja sicer nikak ideal pouka, a je vsaj manjše zlo nego sedanji način.

Resolucija se glasi:

Sedma občna skupščina »Saveza« prizna v principu higijenske, pedagoške, socijalne in etičke koristi nerazdeljenega časa poučevanja; z ozirom na to, ker imamo o tej stvari na Hrvaškem malo izkustva; z ozirom na staro prakso, ki se težko opusti, z ozirom na sedanjo preobremenjenost v šoli, z ozirom na posebne razmere doma in v šoli, ki vladajo ponekod v naši domovini: zaključuje, da se nerazdeljni čas pouka zaradi poizkušnje uvede tam, kjer to želi učiteljstvo in kjer to dopušča višja šolska oblast. (Burno odobravanje in srčno čestitanje.)

Nato je govoril drugi referent, Josip Binički, šolski vodja v Nikincih v Slavoniji.

Slavna skupščina! Moj spoštovani prijatelj, a v današnji razpravi načelni protivnik, dr. Cenkič, je povedal v začetku svojega govora, da je kot izvestitelj tudi on član hrvaškega učiteljstva, pa da mu je z ozirom na to dolžnost, da se bori za napredek šole in prosvete. Sprejemam to izjavo v imenu učiteljstva z zadovoljstvom naznanje in velim novemu soborilcu: Dobro došel! To je jako lepo in koristno za domovino, da se svečenik približava učiteljstvu, ker smo končno eni in drugi učitelji svojega naroda, delamo na istem polju, pa nam je treba ljubavi in sloge, ako hočemo, da uspevamo v svetem svojem poslu. Pozdravljam

tedaj srčno novega druga ter prehajam na razpravo vprašanja o nerazdeljenem šolskem pouku. (Živio!)*

Lepa ideja je ta nerazdeljni čas pouka po besedah prijatelja dr. Cenkiča, pa tudi tako zamamljiva, da se nam ni treba preveč čuditi, ako se mnogi brez razmišljanja vdajo njeni dražesti. Prednosti nerazdeljenega časa pouka done po izjavi cenjenega predgovornika kakor vsebina kake iztočne pravljice, a sama ideja stopa na pozornico pedagoškega sveta kakor koketna gledališka igralka, ki upotreblja vso svojo moč, da začara prisotno občinstvo. Prirodno: kadar se pokaže umetnica, mnogi ploskajo zaradi njenega zunajnega pojava, drugi pod nepremagljivim pritiskom sugestije, tretji samo zato, da bi jim ne rekli, da ne poznajo čara umetnosti. Vendar se pri takih prilikah dobe trdoglavci, med katere grem danes tudi jaz, ki merijo mlado umetnico od glave do pet, pa se ne dajo premagati njenim nasmehljajem.

V resnici, kadar sluša človek toliko slavospeva nerazdeljenemu času šolskega pouka, se mora, četudi nehoti, vprašati: Zakaj je morala pedagogika tako dolgo čakati na to novotarijo? Zakaj smo morali tako dolgo modrovati, da uvedemo poldnevno šolo, ki je v odgojnem smislu samo toliko vredna, kakor so dosedanje take šole, ki smo se nanje tolikrat jezili, pa jih tudi nazivali sramoto našega veka. (Tako je! Odobravanje.)

No, vsaka nova ideja pokazuje osobito svojo lepo stran — kakor tudi glumačica, a razboriti ljudje se ne dajo pridobiti samo po zunanem efektu, ampak se uglobe v globočino pojavov ter hočejo za vsako ceno se vsestransko poučiti o teh pojavih in končno pravično soditi, kar se dogaja tudi tukaj.

Iz besed svojega protivnika spoznam, da se mnogi vešele teh dopoldnevni šol, ali priznati moram, da računa vsak borilec za tako poučevanje na dobiček edino s svojega stališča. Zdravnik misli, da mu bo odgajala taka šola same Herkule, siromašni seljak se nadeja obilne pomoči svoje dečice, ki hodi v šolo, a nam učiteljem govore na vsa usta, kako nam peturni pouk olajša težko breme učiteljevanja, oziroma nam ta novost popravi tudi naše bedno materialno stanje.

Tako govore mnogi, a nihče ne pomisli, da so to samo puste nade, da so to pedagoško-socijalne sanje, ki nas pa brzo razočarajo. Mi se tukaj podajamo varljivim iluzijam, računamo samo z dobičkom, a pozabljamo, da se pri dobičku javlja tudi izgubitek. Umen gospodar, trgovec, pa tudi umen pedagog mora oprezno primerjati izgubo z dobičkom, ker le potem se smemo odločiti, ako je dobiček siguren. (Tako je!)

Novi ljudskošolski zakon v Srbiji.

(Dopis iz Srbije.)

V vsakem pogledu slabo plačano ljudskošolsko učiteljstvo srbsko se je poprijelo v zadnjem času dela, da si izboljša svoje neznosno materialno stanje, ki mu škoduje na ugledu v družbi in državi. Na Češkem, v Dalmaciji, v Istri, na Hrvaškem, pri vas na Kranjskem in pri nas v Srbiji — si prizadevajo učiteljski krogi pa tudi nekateri drugi faktorji, da se revidira šolski zakon, a zlasti da se popravi materialno stanje učiteljstva.

*) Ali ste čuli, Slovenčevci?!

Znano mi je na žalost vrlo dobro, kaj je storila pri vas zloba nekotih članov deželnega zbora, da se ustavi njega delovanje in tako prepreči regulacija vašega v istini neznanega stanja. Znana mi je tudi borba hrvaškega učiteljstva, takisto obljube, ki jim jih je dal i ban, i sabor, i vsi ostali faktorji z enako razkošnostjo. Vse to mi je znano, vse to me spominja dolge in mučne faze, ki jo je moral preiti naš šolski zakon, dokler je končno vendar prišlo do tega, da store vsaj nekaj tudi za učiteljstvo in narodno šolstvo. Ali je naša borba venčana z uspehom? Uspeh ni takšen, kakršen bi moral biti, da bi odgovarjal našemu pričakovanju, vendar pa je uspeh takšen, kakršen je lahko z ozirom na mnoge neprilike v domovini.

Država, ki ima 2.500.000 prebivalcev, ima 400.000.000 državnega dolga; država, ki je imela v nedavni prošlosti 3 vojske in več notranjih nezgod, ki so se morale odstraniti z revolucijo z dne 29. majnika, ta država se je svojim silam primerno oddolžila svojemu učiteljstvu, ki ji mora biti hvaležno, četudi mu ni izpolnila vseh pričakovanj. Nov red, ki je nastopil v državi po 29. majniku, jamči, da popravi — kolikor je to mogoče — grehe in izleči rane zadnjih časov.

Polni želja in istinitega navdušenja, da pomagajo domovini in narodu, a ovirani po nesrečni prošlosti, si prizadevajo ljudje, ki opravljajo važne posle, da postavijo vse na svoje mesto in da rešijo domovino z zavednim in preudarnim delom iz zlih neprilik, ki so jo v zadnjem času spravili vanje. Srbsko učiteljstvo, izkoriščano na razne načine in z raznih strani, je končno dospelo do tega, da je vsaj v nekoliko uzadovoljeno v svojem prizadevanju.

Naše potrpljenje je bilo do skrajnosti izkušano, naše nade so bile do skrajnosti varane. Dovolj je bilo vsega tega. Prišla je doba, da napravijo račune.

* * *

Z željo, da se odzoveta opravičenim zahtevam učiteljstva, a primorana, da neprestano vodita stroge račune o državnih finančnih neprilikah, sta se naša narodna skupščina in minister prosvete, g. Davidović, zedinila, da učiteljstvo zadovoljita čim najbolj mogoče. Tako je skupščina votirala koncem marca t. l. nov zakon o narodnem šolstvu. Ta zakon je dobil najvišjo sankcijo dne 23. aprila (stari kol.), v veljavo pa je stopil dne 3. maja t. l. Od tega dneva ima zakon veljavo v vseh svojih odredbah, izvzete so samo določbe glede plač, ki pridejo v veljavo šele s 1. januarjem 1905. l.

Dasi je moral biti novi zakon izgotovljen z brzo roko, kar se mu tudi ponekod pozna, je vendar boljši, liberalnejši in dovršenejši od vseh svojih prednikov. Zlasti se razlikuje od zakona iz l. 1898., ki je bil v veljavi doslej.

Novi zakon je uvedel v življenje naših šol in našega učiteljstva nekoliko jako važnih novosti, ki jih naj omenim na tem mestu.

Zagotovljena je popolna stalnost učitelja na mestu in v službi, česar prej ni bilo. Tudi zakon iz l. 1882. je sicer do nekoliko zagotavljal stalnost v službi, ker so mogli biti učitelji odpuščeni samo po sklepu glavnega prosvetnega sveta, toda do škandaloznosti so tirali premeščanje učiteljstva, ki bi vendar moralo imeti zaslonbo v tem zakonu, ki je bil sicer še dovolj napreden.

Po zakonu iz l. 1898. je bila osigurana stalnost na mestu, a ne stalnost v službi. Jako lahko so dobili vzroke, da so odpustili iz službe učitelje z 10—20 službenimi leti. Namesto premeščanja po potrebi, ki je bilo po tem zakonu

izključeno, so si našli pomoči z nepravilnim in neutemeljenim upokojevanjem učiteljstva.

Novi zakon določa, da je treba učiteljske službe razpisovati in jih oddajati kompetenčnim potom, kar je bilo posebno potrebno, da se odpravi neprestana protekcija.

Učiteljska mesta so sedaj kategorirana in določen je način, kako se oddajajo.

Dovoljeno je, da se učiteljica omoži po svoji volji. Po zakonu iz l. 1898. pa se je smela poročiti samo z učiteljem, ako je hotela ostati še učiteljica.

Doslej so bili izprašani učiteljski kandidati nastavljeni le za učiteljske pripravnike s 600 dinari (1 dinar = 9.95 $\frac{1}{4}$ K) letne plače. Leta tega službovanja niso računali ne v povišanje ne v penzijo. Po sedanjem zakonu dobivajo 800 dinarjev in se jim računajo leta takoj po praktičnem izpitu v povišanje in penzijo. Maksimalna plača učiteljev je povečana od 2450 din. na 3000 din.

Tudi doklade so sedaj večje in jih dobiva učiteljstvo vsako četrto leto. Po zakonu iz l. 1898. so bile mnogo manjše in so se računale šele po petem letu.

Službena doba do cele penzije je skrčena od 35 na 32 let. Sedaj dobi učitelj po 32. službenem letu celo penzijo 3000 din., po prejšnjem Novakovičevem zakonu pa je dobil šele po 35. letu 2450 din. penzije.

Stanarina je zvišana.

Učitelji se smejo pritožiti proti krivični sodbi nadzornikov.

Po zakonu iz l. 1882. je dobivalo učiteljstvo za 32letno službovanje 54.400 din., po zakonu iz l. 1898. je dobivalo učiteljstvo za 32letno službovanje 48.400 din., po novem zakonu dobiva učiteljstvo za 32letno službovanje 58.050 din.

To so poglavitne določbe novega našega zakona. Še več drugih je, ki so važne za učiteljstvo, šolstvo in prosveto, a danes sem se Vam namenil poročati samo o teh.

Z obljubo, da se še kdaj oglasim, Vas, gospod urednik, in cenjene Vaše kolege bratsko pozdravlja srbski Vaš tovariš

M. V. P.

Društveni vestnik.

Štajersko.

Učiteljsko društvo za konjiški okraj ima svoje glavno letno zborovanje dne 10. novembra t. l. ob pol 11. uri popoldne v Konjicah po sledečem vzporedju: 1. Zapisnik. 2. Dopisi. 3. Letno poročilo tajnikovo. 4. Letno poročilo blagajnikovo. 5. Volitev novega odbora. 6. Vprašalna skrinjica. 7. Slučajnosti in nasveti. K mnogoštevilni udeležbi vabi vljudno odbor.

Učiteljskega društva za slovenje-bistriški okraj ki zboruje v četrtek, dne 10. novembra t. l. ob navadni uri v Slov. Bistrici. Vzpored: 1. Zapisnik o zadnjem zborovanju. 2. Dopisi in poročila. 3. Predavanja, predlogi in nasveti. 4. Petje. 5. Slučajnosti. K mnogobrojni udeležbi vabi vljudno odbor.

Šmarsko-rogaško učiteljsko društvo zboruje dne 19. listopada ob eni uri popoldne v Šmarju. Razen običajnih točk je na dnevnem redu: Iz šolske prakse — žreb. K obilni udeležbi vabi vljudno odbor.

Primorsko.

Učiteljsko društvo za sežanski šolski okraj je zborovalo dne 20. vinotoka 1904. v Dutovljah s kaj sijajno udeležbo, tako da se je gospod predsednik v svojem lepem nagovoru čutil dolžnega omeniti, da je — hvala Bogu — v slednjem času zavel med nami nov duh. Bili so namreč pri-